

Eva Vrhovnik Gomboc | Osnovna šola Koroška Bela Jesenice, Osnovna šola Vuzenica

Literarnozgodovinski časovni stroj¹

Medpredmetno povezovanje slovenščine in zgodovine

Time Travel through Literature and History

Cross-Curricular Integration of Slovenian Language and History

Izvleček

V šoli se pogosto srečujemo z neločljivim prepletanjem in nadgrajevanjem učnih snovi, h katerim pristopamo z različnih zornih kotov, pač glede na učni predmet, pri katerem obravnavamo določene tematike. Učence navajamo na povezovanje usvojenih znanj. Pri tem imajo učenci določene težave. Najpogosteje se mi postavlja vprašanje, kako pristopiti k oblikovanju navodil za skupinsko delo, ki bodo celostno obravnavala in povezovala znanje, navodila, ki bodo zajela čim več formalnih in neformalnih znanj in sposobnosti učencev in ki bodo hkrati dovolj velik izziv za vse učence. Torej, da navodilo ne bo prestrašilo učencev s slabšimi sposobnostmi in da hkrati ne bo preveč preprosto oz. dolgočasno za tiste z visokimi sposobnostmi. Hkrati pa bodo prvine v navodilih od njih zahtevale, da so enakovredno vključeni v dinamiko skupinskega dela in bodo zmogli na podlagi lastnega truda/prizadevanja tudi primerno ovrednotiti svoje delo in delo ostalih članov skupine.

Ob primeru iz prakse so predstavljene in pojasnjene prvine, ki učence lahko vodijo pri pripravi zapisa besedilne predloge in v procesu izdelave dokaza, ki bo ustrezal vnaprej določenim kakovostnim merilom in ki učence vodijo skozi proces združevanja znanj, pridobljenih pri različnih predmetih.

Navodila so razčlenjena in pojasnjena po korakih, ki učencem pomagajo pri načrtovanju korakov izdelave takšnega dokaza dela, ki bo ustrezen in dovolj prepričljiv. Navodila so hkrati vodilo, na kaj morajo biti učenci pozorni v procesu dela.

Abstract

In school, we often encounter the inextricable interweaving of and building on the learning content, which we consider from different angles, depending on the subject. Students are taught how to connect the information they have obtained. However, issues may arise. Teachers often wonder how to design group work instructions that address and integrate knowledge holistically, cover as many formal and informal skills and abilities as possible and challenge all students sufficiently. The instructions should not be intimidating for lower-ability learners and not too simple or dull for high-ability learners; the elements of the instructions should challenge them to be equally involved in the group dynamics and to be able to evaluate their work and that of the other members appropriately based on their efforts.

A practical example presents and explains the elements guiding students in writing a text template and producing the evidence that will meet predefined quality criteria, as well as training them to integrate the knowledge acquired in different subjects. The instructions are broken down and explained gradually to help learners plan the steps towards producing relevant and convincing evidence. The instructions also guide learners in what they should pay attention to.

Ključne besede:

združevanje znanja,
samostojno delo, skupinsko delo, samovrednotenje in vrstniško vrednotenje, povratna informacija, kriteriji uspešnosti, reprezentativni izdelek

Keywords:

knowledge integration,
independent work,
group work, self- and peer evaluation, feedback, performance criteria, representative product

¹ Naslov so samoiniciativno predlagali učenci.

Uvod

Učni predmet slovenščina z obsegom, številom ur, raznolikostjo in širino omogoča razvijanja dodatnega znanja. Še bolje je, kadar vse to združimo z ostalimi učnimi predmeti.

V oblikovanju navodil so mi pomagala znanja s formativnega spremljanja pouka in orodja FS sem vključila v navodila za izdelavo kompleksne naloge, v kateri so učenci združili in pokazali znanje z interaktivnega področja ter iz učnih predmetov: slovenščina, zgodovina, glasbena umetnost, geografija ... Predlagane teme so zahtevale znanja, pridobljena od 6. razreda naprej.

Osredotočila sem se na dokaze o delu. Učencem sem pripravila povzetek različnih vrst dokazov (*Pogovori med poukom, dokazi iz opazovanj in izdelki kot dokazi*²) iz priročnika FS v podporo učenju, 2 Dokazi. Navodilo je bilo sestavljeno tako, da so morali najprej prebrati povzetek. Nato je sledil pogovor v paru in nazadnje še v skupini z drugim parom. Razmisliti so morali, v katerem izdelku bi lahko prikazali uporabo čim več različnih dokazov o delu.

Učenci so se razdelili v pare in najprej sami prebrali povzetek o dokazih o delu. Nato so se obrnili k drugemu paru in skupaj ugotovili, katere dokaze bi lahko uporabili oz. izbrali za nalogo. Učence sem prosila, naj se postavijo v vlogo učitelja in razmislijo, kakšen izdelek bi pričakovali, da bi učenec v dokazu – izdelku izpolnil komponente dobrega dokaza. Kakšen bi po njihovem mnenju bil dober dokaz o učenju in napredovanju v učenju. Nazadnje smo skupaj pregledali vrste dokazov o delu in razmišljali, pri kakšnem izdelku bi lahko vključili čim več in čim bolj raznovrstne dokaze. Ob tem sem si postavila tudi vprašanje o uporabnosti izdelka za utrjevanje usvojenega znanja za učence.

1 Izbira teme in oblika dela

Učencem sem na osnovi učnih načrtov predlagala temo literatura, slovenščina in zgodovina. Učenci so imeli nekaj dni za razmislek, kako bi pojme združili. Izbrali so naslov *Literarnozgodovinski časovni stroj po ozemlju današnje Slovenije*. Skupaj smo pregledali predloge

in oblikovali izhodiščne teme: *obdobje ljudske književnosti, obdobje reformacije in protireformacije, obdobje razsvetljenstva, obdobje romantike, obdobje realizma, obdobje moderne, obdobje med obema vojnoma, obdobje sodobne književnosti*. Ob tem so se opirali tudi na zgodovinsko razporeditev, vendar po današnjem slovenskem ozemlju: *slovensko ozemlje v prazgodovini, slovensko ozemlje v starem veku, slovensko ozemlje v srednjem veku, slovensko ozemlje v novem veku, slovensko ozemlje pod Avstro-Ogrsko, Slovenci v Jugoslaviji in Slovenci v samostojni Sloveniji*.³

Z učenci smo se dogovorili o obliki dela. Predlagali so izdelavo filma. Ob tem so predlagane teme uporabili za izbiro izhodiščnega naslova pri oblikovanju naloge in kot rdečo nit, ki mora biti v filmu prikazana in razpoznavna.

2 Navodila

Učenci smo skupaj načrtovali kompleksna navodila, v katerih so poudarili, kaj se jim zdi pomembno povedati in prikazati pri posameznem učnem predmetu in kaj združeno. Tako smo poudarili določene ključne elemente. Za del filma, ki bi ga lahko ožje umestili k **slovenščini**, so predlagali, da morajo biti vključeni osrednji slovenski pisatelji/pesniki/dramatiki (avtorji) iz izbranega obdobja (lahko so glavni liki posnetka ...) in da naj bo prikazano oz. omenjeno po eno njihovo osrednje delo, pomembno za izbrano obdobje slovenske književnosti. Za del filma, ki bi ga lahko ožje umestili k **zgodovini**, so predlagali prikaz zgodovinskega ozadja obdobja, in sicer s prikazom 3–4 reprezentativnih zgodovinskih dogodkov. Te naj bi prikazali na filmu, pri čemer bi lahko prizor posneli, naredili animacijo, odigrali prizor pri pouku. Izpostavili so pomembnost ustvarjalnosti, duhovitosti (če je pri izbranem dogodku primerna) in informativnosti. Filma si brez glasbene podlage učenci niso predstavljali in za del, ki bi ga lahko ožje umestili h **glasbeni umetnosti**, sem učence opozorila na ustreznost glasbene podlage, pri kateri naj upoštevajo glasbo izbranega obdobja – če je le mogoče.

Pri delu v skupinah je vedno izziv, kako enakovredno ovrednotiti delo vsakega učenca in tudi za to smo skupaj oblikovali preprosta, jasna in jedrnata merila, s pomočjo katerih so poznali svoje zadolžitve in so se lahko spremljali med sa-

2 **Dokazi, ki izhajajo iz pogovorov med poukom:** vprašanja in odgovori, problemsko raziskovalno vprašanje, intervjuji, okrogle mize učencev, samovrednotenje in vrstniško vrednotenje, refleksije učencev (nanašajo se na njihove vrednote, stališča, prepričanja, vezane na vsebino, procese učenja).

Dokazi, ki izhajajo iz opazovanj: razvoj zmožnosti učencev (avdio-, videoposnetki), učenčevo načrtovanje in izvajanje dejavnosti, delo učencev v skupinskih, sodelovalnih dejavnostih, prispevki učenca k skupinskemu dosežku, razvoj pojmov.

Izdelki kot dokazi: Digitalne predstavitve: projekcija, spletna stran, fotografija, film, skladba. Medijska orodja: časopis, reklama, prospekt, uvodnik, oglas, strip, poročilo, članek reportaža. Temeljna pisna besedila: spis, poročilo, pismo, novica, scenarij. Vizualne predstavitve: stenska slika, plakat, diagram, oglasna deska, razstava, skica, grafični organizatorji. Ustne in praktične predstavitve: eksperiment, dramatizacija, igra vlog, skladba, zapeta pesem.

(Prirejeno po FS v podporo učenju, 2 Dokazi)

3 Učenci so bili že med procesom oblikovanja izhodišč pozorni na termin Slovenija in so poudarili ter opisali ozemeljske spremembe skozi zgodovino od prazgodovine do osamosvojitve Slovenije.

mim delom. Oblikovali smo **navodila za skupino**, v katerih smo jasno določili korake:

1. Razdelite se v skupine. Določite delo vsakega posameznika v skupini. Na koncu delo posameznika tudi ovrednotite. (Pomagajte si s priloženo preglednico. Preglednica 1: Vstopni listek za skupino).
2. Oddajte zapiske skupine in scenarij (Pomagajte si s priloženo preglednico. Preglednica 2: Kriteriji za izdelavo povzetka scenarija).
3. Analizirajte delo skupine (Pomagajte si s priloženo preglednico. Preglednica 3: Izstopni listek za skupino).
4. Vsak zase zapiše doprinos k skupini. (Pomagajte si s priloženo preglednico. Preglednica 4: Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje dela posameznika).

Oblikovati smo morali še **merila in priporočila za izdelavo filma**. Zaradi jasnosti in razumljivosti smo jih razdelili na vsebinska, v katerih se je povzel del, povezan z vsebino, in tehnična, ki so se nanašala na samo izdelavo filma. V **vsebinskih** navodilih smo povzeli ključne elemente vsebine filma: *naslov filma se ujema z vsebino, predstavljena so ključna dejstva, vključen je osrednji avtor predstavljenega obdobja, predstavljen je literarni prispevek posameznega avtorja (ključno delo) tega obdobja, vsebuje ključne podatke in pomembne podrobnosti, vsebina je členjena na uvod, jedro in zaključek, stavčne strukture so logične/ne preveč kompleksne/razumljive ... (nanaša se na govorjeni del besedila v filmu), uporabljena je ustrezna zvrst jezika (govorjeni del vsebine) – v skladu z vsebino oz. žanrom, glasbena podlaga je skladna z obdobjem, v najavni/odjavni špici so upoštevana pravopisna pravila.*

Dodali smo še **tehnična** navodila, v katerih smo izpostavili: *film je primerno dolg, ima najavno in odjavno špico (vsebuje vse ustrezne podatke).*

Dodali smo še »varovalko« za pravočasnost dokončanja dela. Učenci so predlagali, da bi pravočasnost vrednotili, tako smo dodali še merilo: *Izdelek oddan pravočasno (učenci so izpostavili, da bi se tako izognili prepozni oddaji ali morebitnim izgovorom posameznikov v skupini, ker se jim spleča upoštevati dane roke), v nasprotnem primeru dodamo še dodatno nalogo za skupino.*

Učenci so se v skupine razporedili sami, na voljo so imeli teden dni časa. Sestavo skupine pa so mi morali povedati, saj sem tako imela nadzor, da ni kakšen učenec ostal nerazporejen oz. izločen. Če bi se to zgodilo, bi učenca razporejala

glede na ustreznost skupin. Z najustreznejšo skupino bi se pogovorila in s strinjanjem skupine učenca umestila v tisto, ki bi morebitno izločenega učenca najbolj vključila.

Obvezno se mi je zdelo dodati tudi rubriko *ne pozabi*, v kateri sem učence še dodatno opozorila na določene obveznosti med izdelavo naloge. *(Nujno morate oddati scenarij, nujno morate oddati izpolnjene listke, ki so pripravljene – moj doprinos k skupini itd. Predlagam aplikacijo za sestavljanje filmčkov (npr. Open Shot Editor, Movie Maker ...). Pazite na ustrezno zvrst jezika (odvisno, kakšen žanr izberete) in pri najavni in odjavni špici tudi na pravopis.)*

Učenci so prejeli **splošna navodila za film**⁴ po korakih.

Razdelite se v skupine od 2 do 4 učencev in posnemite največ 40 sekund filma, ki bo temeljil na reprezentativnem dogodku iz izbranega obdobja.

Naredite si scenarij, v katerem načrtujete kraje snemanja, potrebne rekvizite in čas/svetlobo (tudi besedilo, če bo vključeno).

Obdobje je lahko avtentično prikazano ali povsem predelano (posodobljeno, bolj zabavno, ironično, satirično ...), le vtis oz. sporočilo po ogledu prizorov filma naj bo takšno, da se bo dalo obdobje in značilnost, ki ste jo želeli prikazati, prepoznati oz. razbrati.

V filmu lahko igrate vi sami, če je res nujno, še druga oseba, lahko pa naredite tudi animirani film.

Kakovosti zvoka in slike ne bomo upoštevali, zato lahko snemate z mobilnimi telefoni ali fotoaparati. Program, v katerem boste film urejali, izberite sami.

Filmu dodajte naslov, hkrati pa napišite, katero obdobje ste posneli. Navedite tudi, kdo v filmu igra oz. ima druge vloge (režiser ...) in kdaj je bil film posnet.

Bodite previdni pri glasbi – če jo boste vključevali, naj bodo avtorske pravice urejene oz. izberite raje glasbo, ki je prosto dostopna. Pozorni bodite na glasbila, ki so se v posameznem obdobju uporabljala. Uporabite znanje, ki ste ga usvojili pri pouku glasbe. (Lahko tudi: Poskušajte uporabljati različne tehnike – včasih samo glas, igralca se ne vidi, včasih samo igralec in nič ne govori itd.)

Pri snemanju bodite pozorni na to, da je kamera čim bolj pri miru – najbolje, da jo nekam naslonite. Namesto da kamero obračate levo in desno, raje zrežite in zlepite film. Uporabljajte različne plane (daljni, splošni, srednji – človek, bližnji – obraz, detajl – na obrazu recimo). Pri montiranju filma bodite

4 Navodila za film je izdelala učiteljica Mojca Kavčič, prof slovenščine, na OŠ Koroška Bela Jesenice. Navodila so izhodišče za prilagajanje pri posameznih učnih predmetih oz izdelkih učencev.

pozorni na različne prehode med kadri (rez, miks, zatemnitev, odtemnitev, zabris ...). Kadri naj ne bodo predolgi.

Ne komplicirajte s kostumi, raje ne snemajte v šoli, v bližini cest, rek ipd. zaradi hrupa. Ne mešajte filmskih žanrov (komedije, drame ...).

Predvsem želim, da se pri delu tudi dobro imate in udejanjite svoje sposobnosti ter talente.

3 Sprotni elementi podpore za izdelavo filma

Za spremljanje navodil sem učencem pripravila učne pripomočke, s pomočjo katerih so načrtovali delo, dejavno spremljali potek dela posameznika in oblikovali izdelek kot dokaz.

3.1 Vstopni listek

Vsak član skupine je prejel vstopni listek, na katerega je moral napisati svoje predloge za delo. Vsaka skupina je zbrala predloge svojih članov, se o njih pogovorila in izpolnila skupni vstopni listek.

Preglednica 1: Vstopni listek za skupino.

Vstopni listek za skupino:	
Obdobje:	
O tem obdobju vem:	Ključne besede:
Kaj želim prikazati:	Svoje trenutno znanje o obdobju bi ocenil/-a z 1, 2, 3, 4, 5, ker ...

Vstopni listek za skupino:	
Obdobje: prazgodovina, stari vek, novi vek	
O tem obdobju vem: prazgodovina: paleolitska pisal, barje-kolo ... stari vek: Rimljani, Grci ... novi vek: Primož Trubar, Avstro-Ogrska ...	Ključne besede: paleolitska pisal Trubar Rimljani na slovenskih tleh
Kaj želim prikazati: potovarje, novinarja skozi posamezna obdobja na slovenskih tleh.	Svoje trenutno znanje o obdobju bi ocenil/-a z 1, 2, 3, 4, 5, ker ... 5

3.2 Filmski scenarij

Učenci so morali izdelati scenarij. Preden so se lotili dela, so morali izbrati ključne elemente, ki smo jih zapisali v preglednico. Ob tem so kritično razmišljali in izluščili le tiste podatke, ki bodo ključni za izdelavo filma.

Preglednica 2: Kriteriji za izdelavo povzetka scenarija.

Kontrolna merila za izdelavo povzetka, ki ti bo v pomoč pri izdelavi scenarija.	Samoocena učenca	Mnenje učitelja
Ima naslov, ki se ujema z vsebino.		
Vsebuje ključne podatke in pomembne podrobnosti.		
Stavki so kratki in jedrnat.		
Ima uvod, jedro in zaključek.		
V jedru so zapisane glavne značilnosti obdobja.		

Primož Trubar, slovenski protestant, je avtor prvih dveh slovenskih tiskanih knjig, Katekizma in Abecednika. Doma je bil na Dolenjskem, zato je svojim delom dodal tudi nekaj marečnih besed in germanizmov. V filmu Tine (Primož Trubar) prebere eno poved iz berila (Katehismus z dvejma izlagama). Primož Trubar je zagovarjal protestantske ideje, te pa zagovarjajo skromno življenje.

3.3 Izstopni listek za skupino

V izstopnem listku so morali razmišljati o izdelku in njegovi predstavnosti. Ponovno so morali napisati, kaj so prikazali. Ob tem so skupine poročale, da so večkrat spreminjale in »čistile« odvečne podatke oziroma zastranitve, ki niso bile reprezentativne za njihov izdelek.

Preglednica 3: Izstopni listek za skupino.

Izstopni listek za skupino:
Obdobje:
Prikazali smo: 1. 2. 3.
Naučil/a/Ponovil/a sem (se) ...
Znanje, ki ga moram še utrditi:
Naloga, ki je nisem znal/a rešiti:
Vprašanje za učitelja/učiteljico:
Najbolj zanimivo se mi zdi:

Prikazali smo: 1. prazgodovina na slo. tleh 2. stari vek na slo. tleh 3. novi vek na slo. tleh.
Naučil/a/Ponovil/a sem (se) Znanje od 6. razreda dalje
Znanje, ki ga moram še utrditi: vse smo utrdili
Naloga, ki je nisem znal rešiti:
Vprašanje za učitelja/učiteljico: Kaj se vam zdi najbolj zanimivo v našem filmu?
Najbolj zanimivo se mi zdi: Nasa skupinska povezanost

3.4 Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje

Pri sestavi vprašanj za samovrednotenje posameznika in vrstniško vrednotenje smo sprva tvorili vprašanja, ki so se izkazala za neprimerna: *Kaj sem naredil/a zaviralnega za skupino?* in *Kaj so drugi naredili zaviralnega?*

Učenci na ta tip vprašanj niso odgovarjali oz. so odgovorili le z *Nič* ali *Nič, vsi smo sodelovali*.

Pri analizi smo ugotovili, da vprašanje razumejo izrazito negativno, zato smo razmišljali, kako tvoriti vprašanje, ki jih ne bo postavilo v zaščitniško oziroma obrambno pozicijo in bodo na vprašanje lahko odgovorili brez občutka, da škodujejo sebi ali sošolcem. Vprašanja smo spremenili na takšen način, da so razmišljali v konstruktivno smer.

Preglednica 4: Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje dela posameznika.

Kaj sem naredil/a koristnega za skupino?	Kaj bi lahko naredil, pa nisem? Razlogi ...
Kaj so drugi naredili koristnega?	Kaj še, bi po tvojem mnenju storili drugi, pa niso. Razlogi ...
Priporočilo za naslednje skupinsko delo:	

Kaj sem naredil/a koristnega za skupino? Tine: igralec, režija Ljilja: snemalica, Rim, gonika Leon: igralec Anja: Novinarica, montaža	Kaj sem naredil/a zaviralnega za skupino? nič, vsi smo sodelovali
Kaj so drugi naredili koristnega? Niso naredili smo si delo in uživali	Kaj so drugi naredili zaviralnega? Nič, sodelovali smo
Priporočilo za naslednje skupinsko delo: Dašji video Enaka raznost in skupine	

3.5 Povratna informacija

Pri podajanju povratne informacije sem si pomagala s preglednico, v katero je posamezna skupina vnesla ključne podatke. Preglednico smo razmnožili, tako da jo je ob ogledu in analizi posnetkov vsak posameznik imel pri sebi in je po razmisleku vanjo zapisal svoje mnenje. Po ogledu posnetkov smo naredili še skupno analizo.

Preglednica 5: Povratna informacija učitelja

Naslov obdobja:
Skupina:
Največ tri dejstva/prizori, ki opisujejo oz. prikazujejo značilnosti izbranega obdobja:
Zelo dobro je predstavljeno ...
Pogrešal/a sem ...
Predlagam naslednje izboljšave:

Naslov obdobja: <i>Reformacija na slo tleh</i>
Skupina, ki jo ocenjujem: <i>Auja, Tim, Gejla, Leon</i>
Do tri dejstva/prizori, ki opisujejo oz. prikazujejo značilnosti izbranega obdobja:
Zelo dobro je predstavljeno ... <i>Risuljani na st. tleh in Truba</i>
Pogrešal/a sem ... <i>Protireformacija</i>
Predlagam naslednje izboljšave: <i>Didaskalije v scenariju</i>

4 Sklep

Na videz nepomembne malenkosti ali prenagljeno tvorjenje vprašanj lahko popolnoma ustavi sodelovanje in delo učencev in spremeni celoten pogled na delo ali nalogo. Pri nalogi je bila najpomembnejša ugotovitev o vplivu ustreznosti vprašanj na delo učencev (primer *Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje*). Ob pravočasni intervenciji in spremembi vprašanja je delo steklo motivirano in visoko storilnostno naravnano, saj so učenci ob spremembi vprašanja razmišljali le o tem, kaj vse bi še lahko naredili in kako bi posamezna izboljšava vplivala na kakovost izdelka. Pri tem je bila izrazita medsebojna spodbuda. Učenci so brez težav povedali drug drugemu, kje še vidijo izboljšave, to pa je bil tudi poglavitni cilj naloge.

Tako obliko dela redno uporabljam in jo prilagajam posameznim področjem dela. Elemente formativnega spremljanja redno vključujem v pouk v različnih oblikah in obsegih. Ozaveščenost učitelja in učencev ter osmislitev korakov dela vpliva na kakovost pouka in na usvojeno znanje učencev. Pomembno je tudi, da vsak učenec po svojih sposobnostih napreduje in je svoje uspehe ter napredek sposoben ovrednotiti in ugotoviti, kaj še mora izboljšati pri doseganju lastnih osebnih kratkoročnih in dolgoročnih ciljev.

Viri in literatura

- Holcar Brunauer, A. idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Zavod RS za šolstvo.
- Poznanovič Jezeršek, M. idr. (2018). *Učni načrt. Slovenščina. Program osnovna šola*. MIZŠ, ZRSŠ.
- Kunaver, V. idr. (2011). *Učni načrt. Zgodovina. Program osnovna šola*. MIZŠ, ZRSŠ.